

## ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ ТОРГІВЛІ ПІСЛЯ ВСТУПУ СР ДО ЄС

**Ковчар О.О.**

*У статті розглядається динаміка взаємної торгівлі між Україною та Словаччиною з початку 2000-х років та основні проблеми і специфіка зміни умов двостороннього зовнішньоторговельного співробітництва після розширення ЄС в 2004 році і входження СР до єдиного внутрішнього ринку, торговельного і митного союзу в рамках ЄС.*

*Кількість бібліографічних посилань – 13; мова – українська.*

**Ключові слова:** *Україна, Словацька Республіка, Європейський Союз, європейська економічна інтеграція, зовнішня торгівля, експорт, імпорт.*

### ВСТУП

Офіційно проголошений після революційних демократичних змін в українському суспільстві стратегічний курс на прискорену інтеграцію України до Європейського Союзу потребує послідовних практичних кроків з реалізації європейського вибору. Поряд з інтенсифікацією політичного діалогу на рівні Україна – ЄС важливого значення набуває поглиблення економічного співробітництва української держави як з Євросоюзом у цілому, так і з окремими країнами-членами ЄС зокрема.

Особливий інтерес у цьому контексті представляє розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України із центральноєвропейськими постсоціалістичними державами, які з 1 травня 2004 року набули статусу повноправних членів ЄС. По-перше, найближчі західні сусіди є традиційними зовнішньоекономічними партнерами України. По-друге, зі вступом центральноєвропейських держав до єдиного внутрішнього ринку, торговельного і митного союзу в рамках ЄС суттєво змінилися умови їх економічного співробітництва з Україною, що потребує нових підходів до подальшого розвитку співпраці.

Одна з групи цих центральноєвропейських держав – найменший з-поміж них за масштабами і господарським потенціалом західний сусід України – Словацька Республіка (СР). Інтерес української сторони до розвитку більш тісних взаємовідносин у всіх сферах з цією європейською державою, яка здобула новітню незалежність, як і Україна, лише на початку 1990-х років, обумовлений низкою чинників.

Перше – сучасна суттєва зміна умов двостороннього економічного співробітництва. Впродовж минулих років склалася цілісна і динамічно функціонуюча система українсько-словацьких економічних зв'язків. Проте обидві сторони погоджено вважають, що можливості і потенціал двостороннього співробітництва, особливо в зовнішньоторговельній сфері використовуються недостатньо. Потрібна інтенсифікація економічної взаємодії. Тим більше, що після вступу СР до європейської спільноти необхідно водночас і адаптувати механізм та режим українсько-словацьких економічних відносин до вимог ЄС. Словацьчина зараз буде господарські стосунки з Україною як з "третьою" державою, тобто, не членом ЄС. У сфері зовнішньоторговельних відносин з Україною СР зобов'язана здійснювати єдину торговельну політику ЄС.

Друге – Словацьчина має майже унікальний в центральноєвропейському регіоні досвід прискореної інтеграції до Євросоюзу, найбільш позитивні моменти якого доцільно використати Україні. Переважно з внутрішньо-політичних причин СР – єдина з держав "вишеградської четвірки" спочатку не була включена до першої групи претендентів на вступ до ЄС. Після демократичних змін в країні за результатами парламентських виборів 1998 року, Словацьчина зуміла швидко реалізувати завдання так званої посиленої передвступної стратегії, наздогнати партнерів по Вишеграду за рівнем підготовки до вступу в європейську спільноту і разом з Польщею, Чехією та Угорщиною в групі десяти держав у 2004 році стати новим членом ЄС. За відносно короткий часовий проміжок – не більше п'яти-шести років СР імплементувала до національного законодавства правові норми ЄС, в т. ч. господарські та зміцнила зовнішньоекономічну орієнтацію на ЄС.

У силу незначного часового відступу від дати розширення ЄС українсько-словацькі торговельні стосунки на сучасному етапі ще не стали предметом глибокого наукового вивчення в українській економічній науці. Більшість опублікованих робіт з питань українсько-словацького співробітництва – історичного і політико-оглядового характеру [1, 2]. Лише деякі аспекти словацького досвіду інтеграції до ЄС висвітлені в узагальнюючих публікаціях українських вчених з євроінтеграційної

проблематики [3, 4]. Взагалі економічним відносинам з Словацьчиною в Україні приділяється значно менше уваги, ніж в СР і навіть Російській Федерації [5, 6, 7].

Єдиною комплексною роботою є опубліковане в Києві в травні 2004 року колективне дослідження "Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами", підготовлене міжнародною групою українських і зарубіжних європейських експертів в рамках спільного дослідницького проекту Інституту Схід-Захід та Інституту регіональних та євроінтеграційних досліджень "ЄвроРегіо Україна", здійсненого протягом 2002-2004 років [8]. Однак, співробітництву з Словацьчиною у всіх розділах цієї беззаперечно вагомої і новаторської публікації присвячено мінімально уваги, зокрема, і в спеціальному розділі щодо торгівлі товарами і послугами. Проте, по суті і в цьому ґрунтовному дослідженні не розкрито повністю наслідки розширення ЄС для інтенсивного включення України до європейської економічної інтеграції.

Тому основна мета дослідження в статті – розкрити роль, значення і потенційні можливості розвитку двосторонньої торгівлі і всієї системи зовнішньоекономічних зв'язків між Україною і СР в нових умовах для реалізації української євроінтеграційної стратегії. Об'єкт дослідження – динаміка українсько-словацьких зовнішньоторговельних стосунків з початку 2000-х років. Предмет вивчення – кількісні і якісні зміни у двосторонній торгівлі. Завдання дослідження – проаналізувати динаміку експорту-імпорту і взаємного товарообігу, узагальнити основні тенденції розвитку торговельного співробітництва в умовах зміни його режиму після вступу СР до ЄС, виокремити стимулюючі і гальмуючі фактори та визначити найбільш ефективні і оптимальні напрямки українсько-словацької співпраці в зовнішньоторговельній сфері.

З огляду на це, у даній статті сформульовано в якості постановки питання основних проблем торговельного співробітництва України і СР в умовах розширення ЄС.

Методологічну основу дослідження склали передусім фундаментальні положення міжнародної економіки – теорії розвитку світової економіки і міжнародних економічних відносин. Поряд з цим застосовано інструментарій теорії і практики міжнародної торгівлі, яка складає майже 4/5 загального обсягу світових економічних зв'язків. Для вирішення головної мети використано сукупність загальнонаукових і прикладних методів пізнання. Поєднано логічний, порівняльний, конкретно-економічний підходи з комплексним, системним аналізом передумов, основних чинників еволюції та результатів і наслідків процесу розвитку зовнішньоторговельних стосунків між Україною та СР в умовах

розширення ЄС. У ході дослідження теми статті використовувалися наступні методи: аналізу і синтезу, групування; кореляційно-регресійний; моделювання і прогнозування та ряд інших.

Джерельно-інформаційну основу дослідження склали офіційні українські і словацькі статистичні матеріали як опубліковані, так і отримані через мережу Інтернет, наприклад, щомісячно обновлювані дані Статистичного Управління СР, які, на жаль, подаються з двотримісячним запізненням, а з 1 травня 2004 року – взагалі за новою методикою підрахунків, що ускладнює здійснення об'єктивного порівняльного аналізу статистичних даних. Слід також вказати на деяке неспівпадіння українських і словацьких показників щодо взаємної торгівлі, що неодноразово було предметом дискусій на

засіданнях українсько-словацької Міжурядової комісії з питань торгово-економічного і науково-технічного співробітництва. Враховуючи це, в даній статті критично аналізуються статистичні дані і оперується різноманітними, в основному порівняльними показниками, отриманими як із української, так і словацької статистики.

### 1 ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬО-ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І СР

Згідно з даними офіційної словацької статистики та Європейської Економічної Комісії ООН, абсолютні показники зовнішньої торгівлі між Україною та СР кінця 1990-початку 2000-х років були наступними [8,9]:

Таблиця 1 Зовнішня торгівля товарами між Україною та СР в 1997-2003 роках

(млн. дол. США)

Показник	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Товарообіг	553,3	438,1	277,5	336,2	339,6	342,8	455,2
Експорт	285,6	239,7	143,6	189,0	194,1	187,0	233,5
Імпорт	267,7	198,4	133,9	147,2	145,5	155,8	221,7

Як засвідчують дані, наведені в таб.1, за абсолютними показниками обсяги українсько-словацького товарообігу, експорту й імпорту протягом 1997-2003 років розвивалися виключно нерівномірно. За відправний пункт взято 1997 рік, коли показники взаємної торгівлі були найвищими. У 1998-1999 роках відбувся різкий спад двосторонньої торгівлі, викликаний насамперед негативними впливами тодішньої світової фінансової кризи.

Можна взагалі говорити про глибоку кризу українсько-словацької торгівлі в 1998-1999 роках. Єдиним фактом, який міг тішити українську сторону було позитивне для України сальдо у торгівлі з СР. Позитивний баланс на користь України зберігся і в наступні роки.

Пожвавлення торговельної діяльності між Україною і СР розпочалося лише з 2000 року. Але воно було занадто повільним. І навіть суттєвий ріст обсягу товарообігу, експорту і імпорту в 2003 році не забезпечив повернення взаємних зовнішньоторговельних показників до рівня 1997 року. Отже, перед вступом СР до ЄС можна було стверджувати про необхідність відродження спочатку попередніх масштабів українсько-словацької торгівлі і лише потім – переходу до їх поступового зростання.

Разом з тим, обсяг взаємної торгівлі між Україною і СР у 2003 р., порівняно з 2002 р., зріс більш ніж на 100 млн. дол. Україна тривалий час зберігала позитивне сальдо у торговельно-економічних операціях з СР. Правда, у 2003 р. обсяг вивозу товарів з СР до України зростав швидшими темпами, ніж український експорт до

СР. Це привело до скорочення на дві третини суми позитивного для України балансу у зовнішньоторговельних стосунках з СР. Проте, цей факт відображав також тенденцію до посилення експортної експансії словацьких товаровиробників задля повернення на український ринок. З іншого боку, нарощення словацького експорту і скорочення від'ємного для СР сальдо у торгівлі з Україною мало певне заохочуюче значення для словацької сторони в двосторонніх стосунках, так як засвідчувало деякі позитиви боротьби СР із високим дефіцитом зовнішньої торгівлі держави в цілому.

Позитивні тенденції збільшення абсолютних показників торгівлі товарами 2000-2003 років давали підстави для певних оптимістичних прогнозів. Однак, ризиковим для взаємної торгівлі між Україною і СР міг стати 2004 рік – рік вступу Словаччини до ЄС та суттєвої зміни на двосторонньому рівні режиму торговельної діяльності.

Однак, виправдалися передбачення словацьких спеціалістів про те, що безпосередньо перед вступом СР до ЄС зарубіжні, в т. ч. українські партнери суттєво нарощуватимуть експорт товарів на словацьку територію з розрахунку навіть на те, що надалі – після офіційного входження Словаччини до ЄС ці товари вже зможуть вільно переміщатися на єдиному внутрішньому ринку євроспільноти [10, S.32]. Офіційні дані щодо українсько-словацької торгівлі за січень-квітень 2004 року (у порівнянні з аналогічним періодом 2003 року) частково підтвердили цю гіпотезу [11]:

Таблиця 2 Зовнішня торгівля між Україною та СР за січень-квітень 2004 і 2003 років

(млн. дол. США)

Показник	січень-квітень 2004 р.	січень-квітень 2003 р.
Товарообіг	168,8	125,7
Експорт	100,3	68,4
Імпорт	67,8	57,3
Баланс	+ 32,5	+ 11,2

Дані табл.2 засвідчують, що протягом січня-квітня 2004 року, порівняно з аналогічним періодом 2003 р., двостороння зовнішня торгівля продовжувала зростати, збільшившись за обсягом на 43,1 млн. дол. США. При цьому, змінилася тенденція – найбільш динамічно збільшився обсяг українського експорту до СР – на 31,9 млн. дол. США. Словацький експорт до України зростає нижчими темпами – на 10,5 млн. дол. США. Це забезпечило досить високе позитивне сальдо для України в торгівлі з СР – 32,5 млн. дол. США (за аналогічний період 2003 р. – 11,2 млн. дол. США). Загалом все вищевказане в принципі підтверджувало висловлене ще в 2003 році словацькими спеціалістами припущення, що впродовж декількох місяців до вступу СР до ЄС зарубіжні держави-не члени ЄС, в т.ч. Україна, прискорено нарощуватимуть в односторонньому порядку свій експорт до Словаччини.

## 2 НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕВОЛЮЦІЇ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ

Таблиця 3 Зовнішня торгівля між Україною і СР за січень-жовтень 2004 року

(млрд. словацьких крон)

Показник	січень-жовтень 2004 р.
Товарообіг	18 349
Експорт	10 795
Імпорт	7 554
Баланс	+ 3 241

Наведені в табл. 3 дані Статистичного управління СР засвідчують, що український експорт до Словаччини впродовж січня-жовтня 2004 року, порівняно з аналогічним періодом 2003 року, зріс на 56,9%, а імпорт з СР до України – лише на 13,7%. Позитивний баланс на користь української сторони за цей період перевищив у взаємній торгівлі, в перерахунку на ВКВ, 100 млн. дол. США. Вражає і обсяг українсько-словацької зовнішньої торгівлі за десять місяців 2004 року, який, за орієнтовними підрахунками, перевищив 600 млн. дол. США. При цьому обсяг українського експорту до СР у січні-жовтні 2004 року наблизився до позначки 400 млн. дол. США.

Першим позитивним результатом стало те, що питома вага України в загальному обсязі імпорту СР після тривалого спаду почала зростати і досягла за січень-жовтень 2004 року 1,4%. Безумовно за вагою і значимістю Україні ще далеко до таких основних торговельних партнерів

## ТОРГІВЛІ ПІСЛЯ РОЗШИРЕННЯ ЄС

Подальший розвиток українсько-словацької торгівлі в 2004-2005 роках, однак, заперечив справедливості твердження представників словацької сторони про тимчасовий характер тенденції нарощення обсягу українського експорту до СР. Навпаки, випереджаючі темпи приросту обсягу українського експорту до СР над імпортом з Словаччини збереглися і надалі. На жаль, узагальнюючі підсумкові дані щодо обсягів товарообігу, експорту та імпорту між Україною і СР за 2005 рік словацька статистика підведе лише наприкінці першого кварталу 2006 року. Тому в даній статті оперується тільки частковими попередніми показниками. Проте, позитивним є те, що, наприклад, уже зовнішньоторговельні показники аналогічних періодів 2003 і 2004 років підведені і перераховані за новою методикою – спільною для країн ЄС, що дозволяє здійснювати їх порівняльний аналіз і визначати тенденції розвитку [12].

Словаччини, як ФРН, Чехія або Російська Федерація. Але, що цікаво, коли Україна в торгівлі з СР значно – майже у сім разів поступається за обсягом експорту Росії – через імпорт словацькою стороною виключно російських енергоносіїв, то за показником імпорту з Словаччини Україна наблизилася до аналогічних російських обсягів. Так, наприклад, протягом січня-жовтня 2004 року РФ імпортувала з СР товарів на суму 8,705 млрд. словацьких крон, а Україна – на 7,554 млрд. словацьких крон [12]. Це, з-поміж іншого, означає, що для словацької сторони український ринок з погляду експорту власної продукції зараз уже майже не менш значимий, ніж набагато об'ємніший – російський.

Динамічне нарощення українського експорту до СР, яке почалося в 2004 році, інтенсивно продовжувалося і впродовж трьох кварталів 2005 року. За період січень-вересень 2005 року, згідно з даними української сторони

[13], обсяги зовнішньоторговельного обігу (ЗТО), експорту та імпорту між Україною та СР, як свідчать дані табл.4, фактично перевищили абсолютні показники всього 2004 року.

**Таблиця 4 Зовнішня торгівля товарами між Україною та СР за січень – вересень 2005 року**  
(млн. дол. США)

Показник	Обсяг за січень – вересень 2005 року
<b>ЗТО</b>	616,438
Експорт	398,416
Імпорт	218,022
Баланс	180,394

Зважаючи на те, що, зазвичай, інтенсивність зовнішньоторговельних операцій наприкінці року зростає, можна прогнозувати у 4-ому кварталі 2005 року досягнення показників не нижчих, ніж у середньому за три попередні квартали. Тому є підстави вважати, що ЗТО між Україною і СР за весь 2005 рік перевищить 800 млн. дол. США і може за сприятливих умов у 2006 році наблизитися до 1 млрд. дол. США. При цьому український експорт до СР зростає випереджаючими темпами.

Всі причини справжньої експортної експансії України в 2004-2005 роках до Словаччини поки що складно розкрити. Вони потребують додаткового поглибленого детального аналізу. Однак, і наведені статистичні дані щодо динаміки українсько-словацької торгівлі в 2004-2005 роках підтверджують, що не виправдалися цілком деякі попередні "катастрофічні" прогнози навіть українських спеціалістів про можливість втрати Україною значного сегменту словацького ринку після вступу СР до ЄС. Дещо безпідставними виявилися і твердження про неминучі багатомільйонні (у ВКВ) зовнішньоекономічні збитки України внаслідок входження центральноєвропейських держав до розширеної європейської спільноти.

Позитивні тенденції розвитку товарообміну між Україною і СР в 2004-2005 роках, навпаки, засвідчують, що розширення ЄС не загальмувало ріст українсько-словацької торгівлі. Проведений аналіз чинників цього росту дозволяє, однак, зробити на перший погляд дещо парадоксальний висновок. Система українсько-словацьких торговельних відносин поки що відчутно не зреагувала на зміну умов і режиму двостороннього співробітництва після вступу СР до ЄС. Вона продовжує дещо інерційно рухатися за уже ustalеними напрямками. Поштовх зростанню обсягів взаємної торгівлі дали процеси 2000-2003 років. Тому процеси в 2004-2005 роках у сфері зовнішньоторговельних відносин стали логічним продовженням збільшення об'ємів, започаткованого в попередній період. Кількісні зміни, однак, не привели до якісних зрушень в українсько-словацькій торгівлі після розширення ЄС. Це означає, що і в нових умовах двостороння торгівля продовжує розвиватися екстенсивним, а

не інтенсивним шляхом. Особливо – з боку України.

Підтвердженням справедливості такого невтішного висновку є, зокрема, відсутність серйозних якісних змін в товарній структурі українського експорту до СР та імпорту з Словаччини до України впродовж останніх років, в т. ч. 2004-2005 роках. В українському експорті до СР основну частину товарів складають сировинні матеріали – залізна руда, концентрат, агломерат, чорні і кольорові метали, вугілля, а також інші товари з низькою доданою вартістю. Словацький експорт до України, навпаки, набагато різноманітніший і основну його частину складають товари народного споживання, виробниче обладнання і устаткування, хімікати та інші промислові вироби. Тому українській стороні необхідно цілеспрямовано змінювати структуру експорту до СР із нарощенням обсягів і питомої ваги насамперед товарів з високим рівнем переробки та високою доданою вартістю.

Законсервована нерозвинена товарна структура з домінуванням сировинної і напівфабрикатної продукції у вивозі України до СР взагалі то сприяє нарощенню українського експорту. Ці товари, зазвичай, не потрапляють під кількісні і якісні обмеження в рамках спільної торговельної політики ЄС щодо "третіх" країн. Внаслідок цього і перехід Словаччини в 2004 році на нові принципи торговельного режиму і митно-тарифної політики ЄС майже ніяким негативним чином не відбився на ввозі вказаних товарів з України. Навіть більше – з вступом до ЄС СР повністю втратила можливість самостійного тарифного і нетарифного регулювання імпорту та застосування механізму антидемпінгових розслідувань до імпортованих товарів, походженням з України. Внаслідок цього припинилися, наприклад, словацькі антидемпінгові процедури стосовно деяких позицій продукції української хімічної промисловості. У результаті її експорт до Словаччини продовжує зростати.

Все це, однак, і в першу чергу відсутність серйозних якісних змін в товарній структурі експорту, створює небезпеку виникнення феномену так званої "експортної пастки" для української сторони в торгівлі з Словаччиною. Постійно відкладаючи на майбутнє здійснення

необхідних рішучих заходів із цілеспрямованої якісної зміни товарної структури вивозу продукції до СР, Україна ризикує підійти до певної максимально можливої кількісної межі експорту традиційної, насамперед сировинної продукції.

Особливості українсько-словацьких торговельних відносин після вступу СР до ЄС та перспективи їх подальшого розвитку пов'язані передусім з дією наступних чинників:

- Перехід Словаччини у торговельних стосунках з Україною виключно на принципі єдиної торговельної політики ЄС щодо третіх країн – не членів Євросоюзу.

- Ліквідація попереднього двостороннього ліберального режиму, преференцій і пільг в українсько-словацькій торгівлі.

- Гармонізація двосторонньої договірно-правової основи торговельних відносин між Україною і СР у відповідності з вимогами і законодавством ЄС.

- Збільшення обсягу взаємної торгівлі у зв'язку з поступальним соціально-економічним розвитком України та СР.

- Диверсифікація та розширення номенклатури українсько-словацької торгівлі тощо.

В цілому, однак, необхідно підкреслити, що розвиток українсько-словацької торгівлі значним чином буде залежати від характеру і стану економічних відносин між Україною та ЄС. Зокрема надання Євросоюзом українській економіці статусу ринкової та поступовий перехід у стосунках між Україною і ЄС до режиму (зони) вільної торгівлі суттєво посприяють динамізації зовнішньоторговельних відносин і між Україною та Словаччиною. Наступним важливим чинником інтенсифікації українсько-словацької торгівлі стане вступ України до СОТ.

Втім, важливу роль в підвищенні ефективності зовнішньоторговельних стосунків і формуванні більш вдосконаленого механізму двосторонньої співпраці після вступу СР до ЄС може зіграти також розвиток договірної бази українсько-словацького співробітництва в економічній сфері. Так, 24 листопада 2005 року під час офіційного візиту прем'єр-міністра України Ю.Сханурова до Словаччини голови урядів двох держав підписали нову Угоду між Урядом України та Урядом Словацької Республіки "Про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво". Значну роль в розвитку українсько-словацького господарського співробітництва на попередньому етапі зіграла базова "Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про торговельно-економічне і науково-технічне співробітництво" від 26 серпня 1993 року. Справжнім і ефективним координуючим органом двосторонньої співпраці стала створена на основі положень вказаної Угоди українсько-словацька міжурядова комісія, яка

провела 11 засідань і сформувала низку працездатних робочих груп та інших змішаних структур.

Проте із вступом СР до Євросоюзу назріла необхідність підготовки нового фундаментального двостороннього документу, який визначав би основні напрями, головні завдання, рамки і механізми українсько-словацького економічного співробітництва. Він повинен відповідати стандартам ЄС та сучасному етапу господарської співпраці.

Тому підготовка і підписання нової базової Угоди між Урядом України та Урядом Словацької Республіки "Про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво" має виключно важливе значення для переходу двосторонньої господарської взаємодії у вищу якість.

По-перше, положеннями Угоди підтверджено прагнення сторін розвивати, поглиблювати і розширювати взаємовигідне економічне, промислове і науково-технічне співробітництво.

По-друге, договірні сторони беруть курс на перехід до довгострокового співробітництва в різноманітних народногосподарських галузях і сферах, включаючи промисловість, транспорт, сільське господарство тощо, в т. ч. енерготранзит.

По-третє, в Угоді предметно і чітко визначено роль та завдання Міжурядової комісії з економічного, промислового і науково-технічного співробітництва, до складу якої ввійдуть представники державних органів і організацій та суб'єктів господарської діяльності обох країн. Слід сподіватися, що новостворена Комісія ще більш успішно продовжить координуючу діяльність своєї попередниці.

Безумовно, нова Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки "Про економічне, промислове і науково-технічне співробітництво" має генеральний характер і її положення будуть конкретизовані та доповнені низкою інших двосторонніх документів з різноманітних аспектів українсько-словацького господарського та іншого співробітництва. Необхідно також прискорено завершити перегляд існуючої українсько-словацької договірно-правової бази та гармонізації її з правом ЄС. Але Угода є тим фундаментом, на якому споруджуватиметься більш досконалий комплекс економічних, в т. ч. торговельних взаємовідносин між Україною і СР.

## ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз динаміки торгово-економічного співробітництва між Україною та СР в умовах розширення ЄС засвідчує наступне:

1. У 2004 році та протягом січня-вересня 2005 року, незважаючи на вступ Словаччини до ЄС та суттєві зміни умов і режиму її торговельних

відносин з Україною, відбулося значне зростання обсягів українсько-словацької торгівлі, чим не виправдалися деякі попередні песимістичні прогнози щодо можливості скорочення взаємного товарообігу внаслідок розширення ЄС.

2. Основну частину приросту обсягу зовнішньої торгівлі між Україною та СР у 2004 році забезпечило прискорене зростання українського експорту до Словаччини, що збільшило позитивний для української сторони баланс у взаємному товарообігу.

3. Динаміка зовнішньої торгівлі між Україною та СР у довгострокових параметрах характеризувалася нестабільністю розвитку: в період 1993-1997 років відбувалося збільшення взаємного товарообігу, який у 1997 році перевищив 553 млн. дол. США; потім внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи українсько-словацька торгівля в 1998-1999 роках також знаходилася в кризовому стані, скоротившись за обсягом більш ніж вдвічі; і лише з 2000 року намітилася тенденція до поступово зростання взаємного товарообігу, яка в 2004 році переросла в динамічний і, будемо сподіватися, стабільний ріст протягом 2005 і наступних періодів.

4. Разом з тим, було б неправомірним вважати збільшення обсягу українсько-словацької торгівлі в 2004-2005 роках прямим наслідком розширення ЄС та переходу в двосторонніх відносинах до нової моделі економічного співробітництва. Швидше, навпаки, продовжувалося екстенсивне нарощення товарообігу за застарілою схемою, насамперед подальше збільшення українською стороною експорту до СР товарів з низьким ступенем доданої вартості, у першу чергу сировинної і напівфабрикатної групи.

5. Збереження високих темпів приросту українсько-словацької торгівлі на традиційній товарній базі інерційно може продовжитися і в наступних роках, але Україна за такого стану недиверсифікованого експорту невдовзі ризикує потрапити в "експортну пастку", коли поступово вичерпаються кількісні можливості нарощення ввозу сировинних товарів до СР, і в цілому екстенсивна схема розвитку двосторонніх торговельних стосунків не відповідає стратегічним економічним інтересам інтеграції України до ЄС, тому система українсько-словацького торгово-економічного співробітництва потребує глибоких

якісних змін, особливо з погляду перебудови товарної структури українського експорту до СР.

6. Українській стороні в зовнішній торгівлі з СР, як і в інших видах двосторонніх зовнішньоекономічних зв'язків, варто будувати стратегічну торговельну політику на філософії зростання значимості і ролі взаємної торгівлі для прискореного здійснення переходу від простого, почасти некоординованого співробітництва до інтегрування і взаємодоповнення української і словацької економік.

Для підвищення ефективності українсько-словацьких торгово-економічних зв'язків і переходу двосторонніх зовнішньоекономічних відносин до якісно вищого рівня є особливо важливим подальше дослідження низки науково-теоретичних і практичних проблем. Серед них – наукове обґрунтування нової стратегії і моделі українсько-словацької співпраці. Попри беззаперечні позитивні успіхи розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та СР в період до і після розширення ЄС, найбільш важливими для української сторони з-поміж яких є стабільний ріст обсягів товарообігу та українського експорту, поки що зарано говорити про перехід у двосторонніх економічних стосунках до якісно нової моделі торговельного співробітництва. Це не дозволяє обом сторонам ефективно використати вигоди інтеграційного ефекту у взаємних зовнішньоекономічних відносинах, з метою забезпечення сталого соціально-економічного росту України і Словаччини та поглиблення їх участі в процесах європейської економічної інтеграції.

Стратегічним економічним інтересам двох держав відповідає, щоб дотеперішня переважно інерційна і, почасти, стихійна співпраця в зовнішньоторговельній сфері була замінена на систему тісного міждержавного співробітництва з постійною координацією необхідних кроків і здійсненням спільних заходів задля формування у відповідності до євроінтеграційних вимог нових, більш ефективних механізмів співпраці. Створена спільними зусиллями українсько-словацька модель торговельного, як і в цілому зовнішньоекономічного співробітництва може зіграти роль своєрідного "пілотного проекту" для ефективного якісного вдосконалення системи економічних взаємовідносин України з іншими центральноєвропейськими державами після розширення ЄС.

## ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвин В. Українсько-словацькі відносини: історія та сучасність // Голос України. – 2003. – 4 жовтня. – С.1, 4-5.
2. Віднянський С.В., Сергієнко Т.С. Українсько-словацькі відносини: здобутки і перспективи // Науковий вісник Дипломатичної академії при МЗС України. Випуск 7.- К.: Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України, 2002. – С.221-229.

3. Ковальова О.О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України. – К.:Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. – 340 с.
4. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2002. –253 с.
5. Duleba A. Ukrajina a Slovensko. Geopolitické charakteristiky vývinu a medzinárodné postavenie Ukrajiny. Implikácie pre Slovensko. – Br.: Veda, 2000. – 402 s.
6. Страны Центральной и Восточной Европы на пути в Европейский Союз. – М.:Наука, 2002.- 206 с.
7. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века. В 3 т. Т.3. Трансформации 90-х годов. Ч.П.- М.:Наука, 2002. – 464 с.
8. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами. – К.:К.І.С., 2004.
9. Лаво В. Словаччина зацікавлена у поліпшенні й розширенні багатосторонніх торговельно-економічних відносин з Україною // Діловий вісник. – 2004. - № 3-4. – С.10-11.
10. Figel J., Adamiš M. Slovensko na ceste do Európskej unie. Kapitoly a súvislosti. – Br.: Úrad vlády SR, 2003. – 206 s.
11. Zahraničný obchod Slovenskej republiky – teritoriálna štruktúra január – apríl 2004 a porovnanie s rovnakým obdobím roku 2003. Ministerstvo hospodárstva SR // <http://www.economy.gov.sk>
12. Dovozy a vývozy podľa kontinentov a ekonomických zoskupení krajín. Štatistický úrad Slovenskej republiky // <http://www.statistics.sk>
13. Сумарний обсяг імпорту та експорту по групах країн та країнах 2005-01-01:2005-09-30 // <http://www.custom.gov.ua>